

اشاره:

در چند شماره قبل به موضوع چند همسری یا همان تعدد زوجات پرداختیم و تا حدود زیادی برخی از ابهامات و جزئیات این موضوع مهم و حساسیت برانگیز را مورد نقد و بررسی قرار دادیم، در این شماره به مسأله‌ای مهم که ارتباط نزدیکی با موضوع قبل دارد، یعنی مسأله ازدواج موقت خواهیم پرداخت. به یقین مسأله ازدواج موقت یا «متععه» و یا به تعبیر متعارف «صیغه» یکی از پر رمز و رازترین احکام دینی مربوط به امور اجتماعی در اسلام است که هم در بین فرقه‌های مختلف اسلامی و هم در بین اهل تشیع همواره محل بحث و تأمل بوده است. تا جایی که برخی این دستور را نشانه انحراف عمیق فکری و عملی در اسلام و برخی نشانه ترقی و اوج واقع‌بینی در آن دانسته‌اند.

تقریباً در اصل مشروعیت این عمل، تردیدی در بین هیچ یک از فرقه‌های اسلامی نیست. با این تفاوت که بسیاری از اهل سنت معتقدند که تجویز این عمل امری محدود و مربوط به عصر پیامبر بوده و بعد از آن این امر توسط برخی از خلفا ممنوع شده است و دیگر نمی‌توان حکم به جواز این امر داد. در مقابل؛ شیعیان بر اساس آیات و روایات متعددی که در این زمینه وارد شده است حکم به جواز این امر داده‌اند و ممنوعیت این عمل را از ابتدا نوعی بدعت و انحراف در دین قلمداد نموده‌اند.

در هر حال هرچند اهل سنت در منابع علمی و غیر علمی خود همواره این باور شیعه را مورد نکوهش و تمسخر قرار داده‌اند و بر آن خرده گرفته‌اند، اما شواهد و قرائن از گذشته تا به حال نشان می‌دهد که بزرگان اهل سنت به مشروعیت این عمل معتقد بودند و خود به آن مبادرت می‌ورزیدند. حتی در زمان کنونی هم شکل‌های جدیدی از ازدواج در برخی کشورهای عربی رواج یافته که مشابهت شدیدی با ازدواج موقت و متعه دارد.

در هر حال آن‌چه قطعی است این که ازدواج موقت حتی در جامعه ما نیز در زمره امور بسیار منفی و حتی فراتر از همه خطوط قرمز اجتماعی به حساب آمده و در سطح وسیع رسانه‌ای و غیره با آن مقابله و مبارزه شدید می‌شود. در عین حال که بسیاری از افراد آن را تنها راه کار برای حل برخی از معضلات و مشکلات عمیق فردی و اجتماعی می‌دانند. در نتیجه باید دید اصولاً جایگاه ازدواج موقت در تفکر اسلامی کجاست؟!

ماهیت ازدواج موقت

قبل از هر چیز باید دانست که در حقیقت و ماهیت، هیچ تفاوت عمده‌ای بین ازدواج موقت و دائم نیست. در واقع در ازدواج موقت نیز همانند ازدواج دائم نوعی عقد و معامله انجام می‌شود که در ضمن آن، دو طرف مسئولیت‌هایی را در قبال یکدیگر بر عهده می‌گیرند و موظف به رعایت تکالیفی متقابل می‌گردند.

البته با این تفاوت که در این ازدواج محدوده زمانی معینی برای این پیوند زناشویی فرض می‌شود و با پایان یافتن این زمان یا با بخشش زمان باقیمانده از طرف مرد، ازدواج و محرمیت منتفی شده و دیگر نیازی به طلاق نیست. در حالی که در ازدواج دائم از بین بردن عقد حتماً نیازمند طلاق است.

به‌علاوه حجم تعهدات طرفین در ازدواج موقت نسبت به هم، قدری کمتر از ازدواج دائم است و زوجین از هم ارث نمی‌برند و زن برای اموری نظیر خروج از خانه نیازمند اجازه شوهر نیست و نفقه او نیز بر عهده همسر قرار ندارد.

نکته بسیار مهم در خصوص ازدواج موقت آن است که از یاد نبریم جایگاه ازدواج موقت در بسیاری از موارد رابطه مستقیمی با روابط و نیازهای جنسی ندارد و این عمل در واقع راهکاری در خصوص رعایت حدود شرع در روابط با جنس مخالف است.

محمدحسینی روحانی

صیغه فراتر از همه خطوط قرمز

چه ضرورت‌هایی؟

ضرورت‌هایی که در این مقوله مطرح است موارد متعدد و متنوعی است که بخشی از موارد آن در شماره‌های قبل و در مورد اصل تعدد زوجات بیان شد. مانند مردانی که نیازمندی‌های طبیعی جنسی آنان توسط همسر دائمی‌شان برآورده نمی‌شود - که دلایل این امر مورد اشاره قرار گرفت - اما در عین حال علاقه و عشق به همسر خود را از دست نداده و تنها خواهان ارضای نیاز غریزی خود هستند و یا زانی که به هر دلیل در سنین بالا امکان ازدواج نیافته یا موقعیت ازدواج مجدد مناسبی ندارند و در عین حال نیازمندی‌های گوناگونی نیز در مورد داشتن همسر دارند که این امر ازدواجی به شکل درجه دو برای آنان را بسیار ضروری و حیاتی می‌سازد.

همچنین مواردی که در بالا ذکر شد از نمونه‌های مهم و جدی و راهگشا در بسیاری از موارد است که زمینه حل برخی از موانع شرعی در حریم‌ها و روابط و نسبت‌ها را به دنبال دارد. اما در عین حال دو نمونه دیگر نیز می‌توان بر این ضرورت‌ها افزود.

مورد اول افرادی که به هر دلیل تا مدت قابل توجهی از خانواده خود دور هستند و ماموریت‌های کاری یا سفرهای تحصیلی، آن‌ها را از ارتباط با خانواده محروم ساخته است. روشن است که به شکل طبیعی با استفاده از ابزارهای رسانه‌ای مانند تلفن و اینترنت و... تا حدودی می‌توان خلأ عاطفی و روحی را در این خصوص جبران نمود، اما برخی نیازها مانند نیاز جنسی امری نیست که لااقل در مورد برخی از افراد و به‌ویژه در برخی از مکان‌ها، امکان بی‌توجهی و سرپوش گذاردن بر آن ممکن باشد و عدم ارضای مشروع این نیاز، ناچاراً فرد را به دامان آلودگی‌ها و رفتارهای پرخطر معصیت‌آلود می‌کشانند که طبیعتاً عقل و عرف در این موارد خاص ازدواج مجدد که امری مشروع و منضبط و مشخص است را بر این رفتارهای خطرناک برای جسم و روح ترجیح می‌دهد.

حتی دیده شده همسران این افراد نیز علی‌رغم تمایل عاطفی و درونی خود، در این موارد به ازدواج موقت ایشان رضایت می‌دهند و این رفتار را با انحرافات جنسی و خطرات بسیار آن قابل مقایسه نمی‌دانند.

جوانان و فشارهای ویران‌گر

مورد دیگر در خصوص افراد مجردی است که به دلایل گوناگون اعم از مشکلات شخصی و خانوادگی و مالی و اجتماعی، قادر به ازدواج و ارضای نیاز جنسی و روحی خود نیستند و در برابر بیداری جنسی درونی خود و فشار طبیعی غریزی که در اثر هجوم‌های ضد فرهنگی غرب و مظاهر تحریک‌کننده بی‌شمار در زندگی ایجاد می‌شود تاب مقاومت نداشته و زیر این فشارهای سنگین

به عبارات روشن‌تر ازدواج موقت در ابعاد گوناگون کارکردهای مختلف و بسیار مفیدی مانند آشنایی‌های پیش از ازدواج و محرمیت‌های خانوادگی و حل مشکلات فرزندخواندگی و روابط آسان بین برخی سالمندان و پرستاران و مانند آن را دارد که از ذکر موارد و جزئیات آن خودداری می‌کنیم. اما به وضوح می‌توان دریافت که در موارد عدیده‌ای سهولت انجام ازدواج موقت و تعهدات مختصر آن و عدم نیاز به اجرای طلاق برای فسخ آن، این امر را تبدیل به راه‌حلی مناسبی در مورد برخی از ضرورت‌های خاص نموده است. هرچند مبنای کلی و مشکل اساسی با این مسأله در خصوص ازدواج‌هایی است که بهره‌مندی جنسی در آن مطرح بوده و نقش اصلی را ایفا می‌کند که البته این بخش مقوله اصلی در این نوع ازدواج نیز محسوب می‌شود.

نگاه دقیق اسلام در مورد ازدواج موقت

با بررسی و دقت در خصوص مسأله ازدواج موقت، می‌توان دریافت که این مسأله در اسلام به عنوان راهکاری برای مواقع ضروری قرار داده شده، هم‌چنان که طلاق حرام نشده و راهکاری برای مواقع خاص و اجتناب‌ناپذیر قرار داده شده است. به همین خاطر در روایات، ازدواج موقت تشویق نشده است و اگر در مواردی نسبت به متعه تشویق شده، به جهت مبارزه با بدعتی بود که افرادی در دین گذاشته و حلال خدا را حرام شمردند.^۱ و گرنه ازدواج موقت به خودی خود مورد تشویق نیست. بلکه در روایاتی از ازدواج موقت بدون لزوم و ضرورت نهی شده است.

در برخی روایات آمده: خداوند مردان و زنان هوس‌باز را دوست ندارد و آنان را لعن می‌کند.^۲

در روایت دیگر ضمن نهی از ازدواج موقت غیر ضروری می‌فرماید: «بر ازدواج موقت اصرار نداشته باشید. بر شما لازم است بر ازدواج دائم، به عنوان سنت رسول خدا. پس با مشغول شدن به ازدواج موقت، از همسران خود غافل نگردید که آنان کافر شوند و از این حلال و حکم خداوند بیزاری بجویند و اجازه دهنده آن (یعنی ما امامان) را نفرین کنند و دشنام دهند».^۳

در برخی روایات هم ائمه به صراحت ابراز ناراحتی خود از توجه و پرداختن برخی اصحاب نسبت به این امر را آشکارا بیان نموده‌اند:

«در روایتی نقل شده که علی بن یقطین از اصحاب خاص امام کاظم و رضا علیهما السلام به محضر حضرت رضا علیه السلام شرفیاب شد و از ازدواج موقت سؤال کرد. حضرت در جواب فرمود: تو را با آن چکار است؟ با آن که دارای همسر دائمی هستی و خداوند تو را از ازدواج موقت بی‌نیاز ساخته است».^۴

با تأمل در این موارد می‌توان به این نتیجه رسید که نگاه کلی اسلام در خصوص ازدواج موقت، نگاهی ویژه و در مقام اضطرار و ضرورت‌های خاص است، نه امری متعارف و متداول و مطلوب برای همه افراد.

غریزی یا به انحرافات خطرناک کشیده می‌شوند و یا نیرو و توان مفید آن‌ها به شدت کاهش یافته و صدمات گوناگون جسمی و روحی و خاطرات تلخی از بهترین سال‌های عمر برای آن‌ها به یادگار می‌گذارد.

روشن است که این مسأله به هیچ وجه اختصاص به پسران نداشته و دختران بسیاری هم هستند که در همین وضعیت به سر برده و زمینه ارضای طبیعی نیازهای روحی و جسمی خود را ندارند. در واقع گرچه بسیاری از افراد در وضعیت ذکر شده توان حفظ عفت و رعایت تقوا و خویش‌داری را دارند، اما نمی‌توان راه را به طور کامل در پیش روی افرادی که از چنین توانمندی برخوردار نیستند، بست.

مسأله ازدواج موقت به هیچ وجه برای توصیه نمی‌شود! زیرا این امر می‌تواند در مواردی به مشکلاتی جدید مانند تشدید نیازهای جنسی و نوعی اعتیاد یا عدم امکان فراموشی تعلقات عاطفی و... منتهی گردد. اما در خصوص افرادی که بدون ارضای مشروع این نیاز یقیناً به گناه و آلودگی و نکبت انحرافات جنسی مبتلا می‌شوند، به یقین ازدواج موقت بهترین و مهم‌ترین راهکار برای در امان ماندن از گناه محسوب شده و هیچ انسان دین‌دار منصفی به گرفتار شدن یک جوان مسلمان در این منجلاب رضایت نمی‌دهد و ضرورت استفاده از ازدواج موقت در این عرصه را به خوبی می‌پذیرد.

هرچند نباید فراموش کرد که این نتایج سودمند در صورتی محقق می‌شود که به بهترین شکل و کیفیت این امر صورت بپذیرد و این ازدواج با حفظ همه جوانب و رعایت همه شرایط و دقایق شرعی و عرفی و اخلاقی باشد تا فرد در آینده هم از این عمل خود به عنوان رفتاری صحیح و منطقی یاد کند. نه این‌که تا آخر عمر نسبت به این عمل احساس پشیمانی و ندامت داشته باشد و تبعات منفی آن را دامن گیر خود ببیند.

(با استفاده از www.Pasokhgoo.ir)